

120211

ॐ ॥

શ્રી સદગુણે પરમાત્માને નમઃ

“ન્યાયાત્ પથઃ પ્રવિચલન્તિ પદં ન ધીરા”

(ધીર પુરુષો ન્યાયના માર્ગમાંથી એક ડગલુ પણ ખસતા નથી)

અદલ ન્યાયી નેરશ

નાટકનાં ગાયનો.

 1926 શ્રી 18 1926

 કલકત્તી નાટ્ય સમાજ

લેખક:-

રા. રામજીભાઈ નાગરદાસ (મળામી.)

શ્રી. વલસાડ

પ્રાંવીપુત્ર, શ્રી. નવદેવ હત્યાદીનાં કર્તા.

પ્રકાશક:-

શ્રી કલકત્તી નાટ્ય સમાજનાં આયોજક.

૧૫૧ ૧૯૨૨

આ. વૃત્ત ૧

૧. સ. ૧૯૨૨

પા ૪૦૦

૧૯૨૨-૦૩-૦૦

સુરત-બારાણી અદલા પદ આપના વી નુ મગ ૧૧ પ્રા

મમમા અમેલાલ પનાજી દેવાદેવે ૦૧૧

ગુજરાત વિધાનસભા
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ સંગ્રહ

આ નાટક બાબતના દરેક હક સને ૧૯૨૬ ના રમ માં એકદ
મુજબ માનેકે પોતાને સ્વાધીન રાખ્યા છે. માટે રજા
સીવાય કોઈએ જાપતુ જપાવતુ, વેચતું વેચાવતું
તેમજ લખતું કે લખાવતું નહીં.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૩૦૦૦ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ૨૧૬૮૧-૨૧૧૮૧-૨૦૨૧/૨૨

વિષય

પાત્રોના નામ.

પુરુષ વર્ગ.

- જહાંગીરશાહ...હીંદનો સમ્રાટ; અદ્વૈત ન્યાયી નરેશ (શહેનશાહ અકબરનો પુત્ર)
- ખુરાશ જહાંગીરશાહનો ઉદ્ધત શાહજહેનો
- ખુરમ જહાંગીરશાહનો નીતીચાળી શાહજહેનો. પાછળથી હીંદનો શહેનશાહ (શાહજહાન)
- હાસનખાન..... દુષ્ટ શુકાતે અમલદાર
- સેરખાન... પેશાવરથી કાશ્મીર સુધીનાં પહાડી પ્રદેશનો હુંતારો
- ખહાદુરજંગ... એનો નાનકડો
- શેખરૂરીદ..... સમ્રાટ જહાંગીરશાહનો નીમકકલાસ સેવક
- અબદુલ્લાખાન...હરાની શાહના સાપેહસાદાર
- સુરદાસ..... ગુજરાતનો રહીશ ઔદીચ્ય બ્રાહ્મણ
- બટુકજી..... બાયડીને છોકરાં થતાં નથી જેથી નીત્ય નથી બાયડીનો ઉમેદવાર
- મકરંદ... એનો રમુજી ભાણેજ
- પુરંધર..... મદનીકાનો બાપ. હરકોઈને પુનર્જન્મ કરાવતાં આપનારે દલાલ
- ત્રોકમજી તહશીલદાર...સ્વામી વાણીયો
- લાલાઈસનદયાળ...અમીર
- અરવીંદ..... નવજુવાન વણીક સદગૃહસ્થ
- વજીર..... સમ્રાટનાં રાજનો શુભેચ્છક સેવક

સતી વર્ગ.

સુરજહાન સમ્રાટ જહાંગીરશાહની માનીની બેગમ
 મુમતાઝ..... શાહજહાં ખુરમની મહેરદાર
 સરસ્વતી..... ગુજરાતના રહીશ સુરદાસની પત્નીપરાયણ સાખી
 સતી
 સુશીલા અરવીદની બહી પત્ની
 બનારસી..... મદુકજની ખટપટી બાયડી
 મદનીકા..... મકર દની પત્ની અને પુરંધરની પુત્રી
 આયષાં દોલતખાનની બીબી

ધરત્યુગ્મ પાત્રો.

સીપાઇઓ, દાસીઓ, મામી, ધોળાજી, અમાગ હિમરાવો, ૧૨-
 માગીઓ, કચનીઓ. શાહી મદુખીજનો, ત્રસકર વીગેર.

સ્થળ.

૬ હી, આગ્રા, કાબુલથી પંચાવર સુધીનો પ્રવાસી પ્રદેશ.

શ્રી સદગુરુવે પરમ ત્માને નમઃ

શ્રી

કલાકેન્દ્ર નાટ્ય સમાજના
—:ખેલ નામે:—

અદલ ન્યાયી નેરશ
ની

પ્રવેશવાર હકીકત.

પ્રારંભે પ્રભુ પ્રાર્થના.

પ્રવેશ ૧ લો.

ગુજરાતના ગીચ અથવા સુરદાસ સંવકરામે પાતાની પત્ની સરસ્વતી સાથે ડાશીની યાત્રા કરી મુમાદરખાનામાં ઉતારો કર્યા છે. નગર નક્કર દોલતખાન તેના સિપાઇઓ સાથે પ્રવેશ કરે છે દોલતખાન સરસ્વતીને દેખી મોહાસકળ થાય છે, અને તેમને પાતાને તે મેલમાન તરફ નાખવા યત્નિ રચે છે. તેમા તે નિઃશ્વર થાય છે જેથી બળાનકાર સ રવતને ઉપડાવી પાતાને ઘેર સિપાઇઓ સાથે મોકલાય છે, સરસ્વતીને પતિ સુરદાસ અણુધારી આવેલી આકતથી અકળાય છે અને દયાજનક વિલાપ કરે છે. જહાગીરસાહની સ્વારી તે નરકવી જતી હોવાથી સુરદાસનો વિલાપ સાંભળવામાં આવવાથી તેની વાર થાય છે અને તેને અદલ ઇન્સાફ આપવા તથા સરસ્વતીને મેળા આપવાનુ વચન દઈ આશ્વાસન આપે છે.

પ્રવેશ ૨ જો.

દયા હજારની ખોટી હુડી આપી બદુલ નવી ખાઈડી પરણી લાવે છે તેની જુની સ્ત્રી બનારસી તેના વિરુદ્ધ વિચાર દર્શાવે છે

જેથી નવી બારડી (મદનીકા) સુંગી મધ જાય છે નવી આંધ્રિ ચંદક થયું જાણી તેના બાળા મકરદને જીવાને લેડવા મોકલે છે મદનીકાના સેના પુરુષનું જીવાના વંશમાં આવવું જીત દાદવાનો ખેંચે હોંઝ કરી પોતાની પુત્રીને સાથ કરી મોકલવાનું કહી યુક્તીસર ઘેર લઈ જાયી, બદ્ધક રીજી સ્ત્રી કરવાનો નિશ્ચય કરે છે જેથી ધણી ધણી-ગણીની વચ્ચે ચક્રમક હરે છે.

પ્રવેશ ૩ જે

દોલતખાનના મકાનમાં બાતકારે બમડી અણેલી મનસ્વીની નિરાશ થઈ બેસી છે દોલતખાં આવી તેની માથે પ્રેમ તગત કરવા બહુ મમજાવ છે મનસ્વીની ઇન્કાર કરે છે જેથી મેલતખા તેના હિપ્પ બાતકાર કરવાની તૈયારી કરે છે. સના મળાગીરશાદનો દોલતખાં સઅધી બાનની મળવાથી તે ત્યાં આવી પહોંચે છે તે દોલતખાંત ગીરફતાર કરે છે.

પ્રવેશ ૪ થો

સનાદ બળાગીરશાદનો મોટો સાહાબનો ખુસરુ સાદને મારી નાખી, અથવા પદમપ્ટ કરી રાજપોતાની મદા રક્ષાથી અનેક કાવત્રા કરવાના વિચાર કરે છે અને તે અમલમાં સૂકવા. પ્રતીક્ષા કરે છે નાનો શાહબંદો ખુરંમ તેને અયોગ્ય ક્રમ કરવાથી લાની થવાનો મભવ છે વીગેરે બાબતો કહી મમજાવ છે પણ ખુસરુ તેની વાત પર બક્ષ નહિ આપતાં ચાલ્યો જતન છે. ખુરંમે પોતાના બચાવવા કરેલી પ્રતીક્ષા અને મતલબી દુનીયા માટે પોતાના હિંમત.

પ્રવેશ ૫ મો

સામ્રાટ બહાંગીરની કચેરીમાં દોલતખાંની સ્ત્રી અથશા તેના પતીને કેદ કરી લાવવાથી હં-સાક માંગવા આવે છે. આજનો ન્યાય નુરજહાન કરશે એમ બહાંગીરશાહ બહોર કરે છે. નુરજહા દોલતખાંને હં-સાક કરે છે અને શુન્દા બદલ આંખો ફેડવાનેદ હુકમ ફરમાવે છે નુરજહાંએ કરેલા હં-સાકથી સમ્રાટ બહાંગીર-

શાલ ખુશ થઇ પોતાની પ્યારી પીરનેશ નુરજહાનને ખાનખામાં આપે છે અમશા નિરાશ થઇ ચાલી જાય છે બાદ પછાડી પ્રેમના સ્પર્શદાર શેરખાનનો કુત્ત જરખારમાં હાખલ થઇ એક પત્ર લખી કરે છે અને પોતાની માગણી સ્વીકાર કરવા જાહેર કરે છે. અને પોતાના સરદાર શેરખાનનું આધીપત્ય જાહંગીરશાહે સ્વીકારી પીગેરે ઉદ્ધત્ત બરેલું જતન કરે છે કુત્તનું જખું આદરવનો બેદરે લેવા જાહંગીરશાહ શેરખાનને પકડી લાવવા માટે હુકમ કરે છે ખુશરૂ એ કામ કરવા માટે ના પસંદગી બતાવે છે. જેથી શાહ-જનજ ખુરમને આ કામ કરવા માટે હુકમ ફરમાવે છે. ખુરમ વીસ દખર મહીપાછગોની ટુકડી લઇ, શેરખાનને પકડી લાવવા કુચ કરે છે બાળક હોવાથી શાહ તરતજ તેની પાસે ચઢે જવા માટે દર્શાવી તેને ઉત્સાહ આપે છે.

પ્રવેશ ૬ ફો

પુરધરને વામ બીજ બાઇડી પરચુવાની બટુકજની ધાન્યામાં જી મેળવવાની કામ યુક્તી રચવા બનારસ પુરધરને મળે છે અને નવી બાઇડી બદલ મારજ તમે બટુકજ સાથે પુનર્લગ્ન કરાવી આપશો એવી સુચના કરી પુરધરના મહેનતના બદલામાં એક મોતીનો દાર આપે છે બાદ ધરમાં જાય છે બટુકજ ત્યાં મકરંદ આવે છે બટુકજ પુરધર સાથે વાતચીત કરવા ધરમાં જાય છે અહીં મહનીકાના આંખમાં ક્યારે પડે છે મકરંદ દાટે છે ત્યાં તેની પાસે પ્રેમની માંગણી કરે છે મહનીકા તમારો લગાવો વિદાય થાય છે બાદ બટુકજ સાથે નવી સ્ત્રી સમજ બનાગસીનું પુર્નલગ્ન કરી પુરધર વિદાય થાય છે ત્યાર પછી ઘોડાળો ફેરે છે અને પત્ની પત્ની વચ્ચે તકરારની ચક્રમથી અગ્ની બર છે.

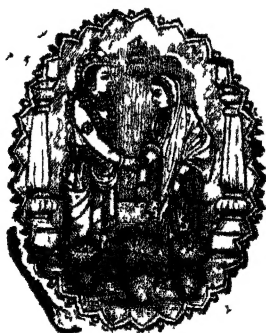
પ્રવેશ ૭ મો

સમ્રાટ જાહંગીરશાહ પાસે સંદેશો લઇ જનાર કુત્ત કેમ ન આવ્યો તેના વિચારમાં લીન થયેલો શેરખાન આવે છે બાદ બહા-દુરજંગ આજી અપખાન કર્યાના સમાચાર આપે છે, શેરખાન કોષીત થાય છે ને દિલ્લીપર કેવી રીતે આક્રમણ કરવું તે વિચારના નક-

જામા ગુચ્છાદુ પાતાના મુકામપર જાય છે અહીં શાહી સીપાઇઓ
મુમતાજ સહીત મ્પાતો લઇ દોડી તરફ જાય છે તેને બાહાદુર
જગ અટકાવ છે સામમામા તકનાર થાય છે. શેરખાન આવે છે,
અને હિરકેરાઇ મુમતાજ મળીત મ્પાતો હસ્તગત કરવા જાય છે,
એટલામાં શાહજાદા ખુરમ આવે છે, મુમતાજ તથા ખુરમનો
મેળાપ બાદ શેરખાન અને ખુરમ વચ્ચે લઢાખ ખુરમ પકડાય છે
અને તેને જાડ માથે બાપી મુમતાજ ઉપર હુમલો કરવા જાય છે,
શાહ આવે છે શેરખાન તથા શાહ વચ્ચે ગગમાગરમ વીવાદ
લઢાઇ શેરખાનની હાર.

(ટુકડો)

પહેલો અંક સમાપ્ત.

અંક ૨ જો.

પ્રવેશ ૧ જો.

પિતાને મારી નાખવાની ચિંતાથી ચિતામાં સળગતો ખુશરૂ કોઈ મદદગાર શોધે છે અહિં જેમના દરવાજા તોડી નાશી છુટી આવનાર દોલતખાન શાહખાન સંગે મળી જાય છે. બાદ શેરખાન પેરની ધુનમાં આવે છે અને શાહખાન સંગે લગી બધા કાવતરું રચે છે અહિં શાહનો અગરક્ષક શેખહરીદ આવી ઝડે છે અને છુપી રીતે સાંભળે છે. શેરખાન તથા દોલતખાન મીશરના શરખત ના વેપારી બની એક શીરોહીમાં જેરવાળું શરખત બનાવી શાહને પાઠ મારી નાખવાનું કાવતરું રચી ત્રણે જણુ છુટા પડે છે. શેખહરીદ તેઓને ધિક્કારી વિધાય થાય છે. બાદ શિકાર ખેલવા નીકળેલી નુરજહાં દાસી સાથે આવે છે અને યમુના તીરે કોઈ મંદિર ૨ મનું અને પાણી પીનું ઝેરી જનાવર જાણી ગોળી મારે છે તે ગોળી કપડાં પીનાર ધોખીને વાગે છે. ધોખી મરે છે. નુરજહાં દાસી સાથે ધોખીને મરતો જાંઘ શાહના ધાકથી નાસી છુટે છે. બાદ યોગજીનું કલ્પાંત.

પ્રવેશ ૨ જો.

પોતાની સ્ત્રીના ત્રાસથી નાશી છુટેલ બટુકજી નવી સ્ત્રી શોધવા ગર્હવગદના પાદરે આવે છે. અહિં બનાવડી રાજપૂતનો વંશ સેનાર બનારસી તથા મકરંદ બટુકજીને રાજકુમાર તરીકે રથાવી માદીનશીન કરે છે. ત્યાર બાદ બટુકજી ફરીયાદોનો ન્યાય કરે છે. પુરધર મદનીકાનું લગ્ન કરવા આવે છે. એક બાજુ લગ્નની સામધુમ અને બીજી બાજુ મદનીકાનો મકરંદ સાથે દાંણુ દગાનો નિશ્ચય. બાદ પ્રેમી મકરંદ મદનીકાનો વિનોદ.

પ્રવેશ ૩ જો.

ન્યાયધટ વગે છે અને સીપાઈ ધોળજીનેત્રાટના હુકમથી જાગર કરે છે. નુરજહાંને ધોળજીના પતિનું ખુન કર્યું માટે ઇન્સાફ

મામે છે. સમ્રાટ સનમુખ નુરજહાં ખુન માટે ઇન્કાર કરે છે. બાદ પુરાવામાં શાહી સીકાવાળી ગોળી રજુ કરે છે. એ ગોળી દેખી શાહને ખાતરી થાય છે કે આ ગોળી નુરજહાંને આપેલી પીસ્તોલ માટે વપરાય છે. પુનઃ નુરજહાંને શાહ સખતાઈથી પુછે છે. નુરજહાં ઝુનાનો એકરાર કરે છે. ત્યારબાદ સમ્રાટ ધોળજીને ગોળીથી ભરેલી પીસ્તોલ આપી કહે છે કે જે પીસ્તોલથી નુરજહાંએ તારા પતિને માર્યો છે તેજ પીસ્તોલથી તું નુરજહાંના પતિને માર. ધોળજી તેમ કરવા ના પાડી શાહની રક્ષા કરે છે. ત્યારબાદ શાહના કબ્જાથી નુરજહાં ધોળજી પાસે મારી મારે છે, ધોળજીને દીકરો સગીર વધતો હોવાથી તે જ્યાં સુધી હાથક ઉંમરનો ન થાય ત્યાં સુધી દર મામે મા રૂપિયા આપવા હુકમ ફરમાવે છે. અને વસ્તીવંશના ભાગમાં શાહી કુટુંબે હથિયાર ન ઉપાડવા હુકમ કરે છે, ત્યારબાદ મીસરના વંપારી બની દોલતખાન તથા શેરખાન આવે છે. અને ગુલાબી શરખતની ખ્યાસ પેટી શાહને વંચાતી આપે છે વળી ખુરંમના કહેવાથી લીધેલ શરખતમાંથી નમુનો સર્વેને ચખાડવા પ્યાલાઓ ભરી તમામ દરબારીઓને આપે છે, અને શાહના પ્યાલામાં ઝેરવાળુ શરખત આપે છે, સર્વે પીવા જાય છે તેટલામાં શેખફરીદ આવી સૌને પીવા માટે મનાઈ કરે છે ને શાહના પ્યાલા માટે ખાતરી કરી આપવા કહે છે, બહાદુરજી તે પ્યાલો પી મરજીને શરણ થાય છે, દગાબાજોતો દગો ખુસ્તો થવાથી બંને જણ પીંગરામાં દેદ પકડાય છે.

(ટુલો)

પ્રવેશ ૪ થો

સહયરી સાથે મુમતાજનો નિર્ભય વિનોદ બાદ ખુરંમ અને મુમતાજનો પ્રેમ વિહાર.

પ્રવેશ ૫ મા

શેરખાનને તથા દોલતખાનને જલમાંથી છુટા કરી ખુશરુ લાવે છે અને બળવા કરવા માટે ત્રણ જુના પંજાબ તરફ ઉપડવા સંકેત કરે છે એ વાત શેખફરીદ અહીં ગ્રામ રીતે સાંભળી શાહને

સમાચાર દેશ નિશ્ચય કરે છે અને ત્રણે જણા પંચમ તરફ જવા ઉપડે છે, બાદ શેખરીદ શાહ પાસે જાય છે.

પ્રવેશ ૬ હો

શાહને શેખ ફરીઃ ત્રણે જણ માટે સમાચાર આપે છે. નીચની સોળતથી પોતાનો શાહજદો પાપા થયા જાણી દીલગીર થાય છે. અને આજીમખાન નામના સીપેહ સાધારને લરકર લઈ શાહજદાને કેદ કરવા અને શેરખાન તથા દોલતખાન નેજનથી મારવા હુકમ કરે છે. ત્યારબાદ વીકમજી તહેસીલદાર શાહની મુલાકાત લે છે. વેપારી પ્રજા પાસંથી વેપાર ઉપર લેવાતો કર માફ કર્યો છે તે કર પાછો આણુ કરી તેનો ત્રણ વર્ષને માટે ઇગરો માંગે છે. શાહ ના પાડે છે છતાં હિદુ પ્રજા ઉપર વાણીયો કટાક્ષ કરી હક કરે છે. શાહ તથા શેખરીદ તેને ધિક્કારે છે અને લુચ્ચા વાણીયાને શાહી હુકમનું અપમાન કરવાના હુકમ માટે કલ્લ ફૂંકરવા ફરમાન કરે છે. બાદ શેખરીદ પોતાને મુકામે જાય છે. અને નુરજહાં શાહ સાથે શયનભુવનમાં પધારે છે. શાહ નિદ્રાધિન થાય છે. નુરજહાંને નિદ્રા ન આવવાથી અટારીમાં નીકળી આંટા મારે છે. અહિં મિત્ર મંડળમાંથી છુટા પડી ઘર તરફ જવા મટે અર્ધવદ આવી ચડે છે અને નુરજહાંને જોઈ આશ્ચર્ય થઈ જાઈ રહે છે. પોતાના ઉપર કુદ્રષ્ટિ કરી એવું માની નુરજહાં તેને ઠાર કરે છે. અરવિંદ મરે છે. શાહ જાગી ઊંઠે છે અને નુરજહાંને નું ગુનાહ બદલ નગર કેદ કરે છે.

(ટેખનો)

પ્રવેશ ૭ મા.

મદનીકાના રૂપમાં બટુક સાથે પરણેલ મકરદનો શૃંગાર બાદ મદનીકા નગરશેઠના હોકરાના રૂપમાં પ્રવેશી બનારસી પાસ ફરિાદ કરી બટુકજીને શિક્ષા કરાવે છે અને પાગની માત્રક વધ કરવા મહાકાળીને માંદે લઈ જવા મુચરે છે. બટુકજીનો આત્મ ક્રુષ્ણાદ બાદ મકરદ અને મદનીકાનો ચાલું જમાનાના રંગ સાથેના નિર્દોષ આનંદ.

અવેશ ૮ મો

સમ્રાટનાં હુકમથી નુરજહાનિ દરબારમાં લાવે છે. શહેનશાહ બાનુને માન આપવા દરબાર ઉઠેો થાય છે. શાહ અટકાવે છે છે નુરજહાં ઉપર ચાર આરોપ મુકી તેને ફાંસીની સજા ફરમાવે છે. બાદ 'ધરૌનનાં શાહ તરફથી' અબદુલ્લાખાન તથા દોલતખાન આવે છે અને શાહને બે પુતળી તથા એક પેટ્રીની ભેટ આપે છે. પુતળી મોકલવાનો શાહ હેતુ હશે એ બાબત અમીર ઉમરાવોને પુછે છે. કોઈ પણ અફસર તેનો ખુલાસો કરી શકતો નથી શાહની નિરાશા શાહજહાં ખુરમ તે પુતળીઓનો ધાર્મિક ભેદ સમજાવે છે. શાહ ખુરમ પર આક્રીન થઈ એની મહાન બુદ્ધિ જોઈ ભવિષ્યનો શહેનશાહ બનાવી (શાહજહાંનાં) નામથી ખુરમને ઓળખાવે છે. બાદ પટ્ટી શાહ પોતે જોલે છે અંદરથી ગોળા છુટી શાહના શીર ઉપરથી પટ્ટી જાય છે ત્યો થએલ જોઈ શાહ અબદુલ્લાખાન પાસે ખુલાસા માગે છે. પોતાની સાથે કરાળકારીગર થઈ માથે આવનાર શેરખાન તથા દોલતખાન પ્રકટ થાય છે. શાહ સાંઈ ગરમાનરમ વાઈવિર્વા બાદ લગાઈ શેરખાન મરે છે. દોલતખાન ભાગી બચે છે.

(ટુકડો)

બીજો અંક સમાપ્ત

અંક ૩ જો.

પ્રવેશ ૧ જો.

મુમતાજને ખુરમ નુરજહાંને ફાંસીની સજા થઇ એ બાબત જણાવે છે. મુમતાજ દીલગીર થાય છે. ખુરમ આવાસન આપે છે અને નુરજહાંનના બચાવ માટે વજર સાહેબે શાહ પાસે કબુલ કરાવ્યું છે કે મરનાર અરવિંદનાં સ્ત્રી બચ્ચાં જો નુરજહાં ઉપર દયા દર્શાવે તો નુરજહાં સજામુક્ત થાય, નુરજહાંનના બચાવ માટે મુમતાજ ખુદની બદલી કરે છે બાદ ઉભયનો નૃગાર.

પ્રવેશ ૨ જો.

પતિના મગ્નુથી બાગક સાથે શુશીલાનો વિશ્વાસ અર્ધિ વજર ફૂત માંડે આવી શશીલાને મળે છે. નુરજહાંના બચાવ માટે વિનવે છે. પોતાનું અર્પિત કરનાર ઉપર એક આર્થ અબખાની મદદન ઉદારતા અને નુરજહાંના બચાવ માટે સહાનુભૂતી વજર તથા ફૂતોનું જન્મ.

પ્રવેશ ૩ જો.

દોસ્તખાન, શેરખાનના મૃત્યુથી દીલગીર થાય છે અને શાહ પ્રત્યે વેર ભેદા બિંચા કરે છે. એવસામાં જોબદરીદ તથા શાહ હોડીમાં ખેસી આતે છે એ દેખી દોસ્તખાન એક વજરની એકી છુપાય છે અને શાહ પર જાણી બહાર કરે છે દોસ્તખાન તથા શાહ વચ્ચે તકરાર, લડત દોસ્તખાનનો નાસ.

ટેન્ડો.

પ્રવેશ ૪ જો.

મહામહીનો મંદીરે બટુકજીને વધ કરવા લાવવો અર્ધિ બતાવેલી કાળીના રૂપમાં પ્રક્ટી બટુકજીને સુધરવા માટે સુચવે છે બટુકજી છે, કાળીના બેંડ ખુદનો થાય છે, એટલે પુનઃ બટુકજી ઉભે-

સાધ ત્રણેનો વધ કરવા જાય છે, અહીં વજર આવી બટકને શીખા-
મણુ આપે છે, બટક સુધરી જવાની પ્રતિજ્ઞા કરે છે, મકરંદ તથા
મદનીકાનો હસ્ત મેળાપ.

પ્રવેશ ૫ મો

અમીર હિમરાવે વચ્ચે શાહ નુરજહાંને ફાંસીને માંચડે ચઢાવે
છે, અહિં સુશીલા આવી નુરજહાંના બચાવ માટે શાહને પ્રાર્થના
કરે છે. સતી સુશીલાની ઉલટ તપાસ કરે છે, 'આદ સુશીલાને તેના
બુન બદલ દસ લાખ રૂપીયા નુરજહાં આપી શકતી હોય તો નુર-
જહાં સજા સુખ થઈ શકે છે એમ જણાવે છે, મેગમ પોતાના
પદર લાખના દાગીનાની પેડી સુશીલાને આપવા જાય છે, મેગમ-
રાજ બળનાના તે દાગીના હોવાથી શાહ રુબરુ કરે છે અને
નુરજહાંને ફરમાવે છે કે તારી ખાનગી મીલકત હોય તે આપીને
છૂટકારો મેળવ. નુરજહાંની નીરાશા એક અમીરલાના કીસન દયાળ
નુરજહાં ઉપર માતૃપ્રેમ બતાવી દસ લાખ રૂપીયા આપવા તૈયાર
થાય છે, શાહ તેના ઉપર આફરીન થઈ નુરજહાંને શીખામણુ આપે
છે જે પ્રગ્નપ્રેમનું તે 'બૂન કર્યું' ને પ્રેમ શાહ માટે તથા નાહી
કૃત્ય માટે કેવી સહાનુભૂતિ ધરાવે છે પ્રજાનો મહાન પ્રેમ જોઈ
નુરજહાં ખુદાના માર્ગે ચાલી સાત્વિક જીવન ગુજારવા પ્રાતઃજ્ઞા કરે
છે, સુશીલાને શાહ પદર લાખ રૂપીયા તેના ધણીની જુદગી બદલ
આપે છે, અને લાલા કીસનદયાળનો ઉપકાર માને છે 'આદ નુરજહાં
સજા મુક્ત થાય છે. આનંદ !

સમાપ્ત.

શ્રી ૧૧

અદલ ન્યાયી નરેશ

નાટકનાં ગાયનો.

અંક ૧ લો.

મંગળાચરણ.

વીભુતીઓ—

શ્રી વર કમળા કાન્ત રયામ

પતિત પાવન જયલલામ

સ્વામી જગ કિરતાર

—શ્રી૦

જાની જન પામે ન પાર

ગૌપાળ ગોવીંદ ભૂમી ઉદ્ધાર

સફળ કાર્ય કરણુદાર

—શ્રી૦

વીભુતીઓ— ગાયન ૧

સત્ય નિતી સદ્ પથે જે પ્રભુનું પાલન કરતા

જે નિજ પ્રાણુ વારે પ્રીતે જનહિંસાં અમૃતના ઝરતાં

ન્યાય હૃદયમાં ધારે જે સત્ય વચન ઉચ્ચારે

જ્યાં જ્યાં ધર્મ શાંતી છવાયે તેતો રામરાજ્ય કહેવાયે—સત્ય૦

પ્રજા છે દુઝણી ગાયે નિત્ય દયાનો આરો ખાયે

ખાળે નરેશ તે કહેવાયે જયજયકાર પ્રજાગણુ ગાયે—સત્ય૦

સરસ્વતી— ગાયન ૨

શીરછત્ર મારા ભવરણુતણાં વિશ્રામ

દિન દાસીના આરામ સેવા કરું અઠે જામ —શીર૦

પતિ સેવાથી અક્ષય સુખ આવે

ભવ તરવાનો માર્ગ એ જતાવે

તવ ચરણે શરણે રહું હું રયામ મારા રામ —શીર૦

હરીહર અથા આશીવ શુભ આપે

પતિ ભક્તિથી ત્રિવીધ તાપ કાપે

મારા દિલ દેવજના તમે ઘનશ્યામ દિવ્ય ધામ—શીરઠ

બનારસી—

ગાયન ૩

મારી યોવન કુલવાડીની બહારમાં

મારા અંગે અનંગ વાયુ વાય છે

મારા ચિત્તહામાં કાંઈ કાંઈ થાય છે —મારી૦

મધુરી નારી આ મધુર વીણુ મુંઝાતી

પ્રીતીની લ્હાણુ લેવા ઉર માંહી અકળાતી

મધુરી કંચુકી પણુ અંગમાં નસમાતી

મદિલી આંખની કીકી ઓ મારી શરમાતી

મારૂં જોખનીચું જોજે આ જાય છે

હાય માળી વીના આ દરમાય છે —મારી૦

મકરંદ-બનારસી-બટુકજી—ગાયન ૪

બ—લાલું રંભા રૂપાળી મદલીની લલના લટકાળી

મ—જોલો મામા વિચારી આ રીત તમારી નહિ સારી

બના—મજશે વિધવા કોઈ બાગી માથા ઉપરથી મુંડાળી

બ—ખર્ચી પેસા મનમાન્યા હું લાલું હું કોઈ ચટકાળી—લા૦

બના—ઓ પતી તું શોક્યસાલ જો કહી કરશે સુખી તું નહિ થશે

બ—ચુપકર રંડા ઘરમાં જ,

બના—આ ઉભી છું તું દૂર થા

બ—લે પ્યારી લે પ્યારી

બના—ઓ માડી ઓ માડી

બ—લેતી તું જા.....

—લાલું૦

પુરમ—

ગાયન ૫

સુમન ચતુર્ધ કચડીને બની ગઈ મતલબી દુનિયા

ચત્યને નિતીને મચડીને બની ગઈ મતલબી દુનિયા

હણે છે લાઈ લાઈને હણે છે પુત્ર પીતાને

હણે છે મીત્ર મીત્રોને બની ગઈ મતલબી દુનિયા—સુમન૦

ચહે સૌ માન મોટાઇ વળી સમુદીને સતા

સોમલ સમ સાદાગી માટે બની ગઇ

મતલબી દુનીયા—સુમન૦

બનારસી—

ગાયન ૬

આ જીવાની દિવાનીથી અંગેઅનંગ વાયુ વાય છે

મારી ખીલતી કળી આ કરમાય છે

મારૂં યૌવન એળે આ વહી જાય છે

આવે બદુકજી મનડું સુંઝાય છે — આ૦

છોડી પ્રીતમ પ્યારા ખીજી કરવાને દારા પરદેતર

કેવી વિસારી

હવે ધીરજ રહે નહિ મારી વહાલા ક ઠે દ્યો દાસી તમારી

કરો અંગમાં હે શીતળતા સારી — આ૦

મકરંદ-બનારસી-બદુકજી-ગાયન ૭

બ — રાંડ લુચ્ચી ચાલી જા તું માનથી

બના—તમે ખોલો વિચારી જાનથી

બ—લાલું ખીજી રૂપાળી હું નાર

બના— કેવા લાવો છો જોઈ લગાર

મ—હવે ધીરા પડો તલભાર

મારામારી છોડીને લગાર—રાંડ૦

બ—મારી નાંખુ આજ જાનથી

લેતી જા એ રડા

બના—ખોટી શાને ખીક જતાવો

પડો હવે તો થડા

બ—રાંડ લુચ્ચી ચાલી જા તું માનથી —રાંડ૦

—પહેલો અંક સમાપ્ત—

અંક ૨ જો.

પુરાણ—

ગાયન. ૮

છેલું પીતાનું શરીર થાયે ચિત્તતા અધીર

આપું બહોળો અદલ સ્થાપું મારો જઈ અમલ —છેલું

રણમાંથી સજ્જ થઈ વધકરું શત્રુજન

નિશાનીન વિચારે આમન જઈ હણું સત્રુનુ જીવન —છે

ધોળાણુ—

ગાયન ૬

હમારું કેઈ નથી બેલી શીરે અણધારી આકૃત છે.

હરાયુ હિર હૈયાનું એ કિસ્મતની કરામત છે —હમારું

ગરીબોની પુરી છે હાય બાળી બાળ કરનારી

બવો બવ દુઃખ દેનારી સમૃદ્ધિસુખ હરનારી —હમારું

કુમળા બાળને મુકી કકળતી આ કીધી નારી

પત્નીના મૃત્યુથી પુરી હવે તો આવી લાચારી —હમારું

કંચનીઓ—

ગાયન ૧૦

નયન કટારી મોહિ મારી સાવરીયા પ્યારા

સાવરીયા પ્યારા મોહનીયા પ્યારા —નયન

મોહીની સુરત મતવારે નયના

હાય પડત નહિ ઉનખીન ચયના

ઘાયલ જીયરા કરકે રહેના બ્યાકુલ મનવામોર ભયોના —નયન

મકરંદ-મદનીકા— ગાયન ૧૧

મદ-કેવી ખીલી જીવાની મારી

છખીલા થઈ હું આજે તારી પ્યારી, પ્યારી, પ્યારી —કે

મક-છે મધુરી તુંનાર કીધો સફળ અવતાર

વાહાલી હૈયાનો હાર થયો ઉજળો સંસાર

મદ-વાહાલા તમપર હું વારી બઈ બલીહારી —કેવી

હયો આ પ્રીતીની લાહાણુ મારા ચતુર સુબાણુ

મક-મારી નયણોનાં બાણુ તે પર હું છું કુરબાન

મદ-મારા પ્રેમી પોપટજી આ મેના છે તારી —કેવી

મુમતાજ-સખીઓ—ગાયન ૧૨

સ-મીડી મફલીની નારી ધીમાં ડગલાં કરનારી

શક્તી વહની શરમાળી સજની મારી —મીડી૦

સ્તન મંડળ શોભે સારા મોહનબું મન હરનારા

દેખી કટી સીંહલબાયે ગજગમની ચાલે વેન ભરેલી

રાજહુલારી નાચુકનારી —મીડી૦

સુ-રસની સરીતા ઉભરાયે સીંધુને મળવા ચાયે

અંતર મારું અકળાયે

સ-આંખલડી અર્ધ ઢોળેલી ઓ રસવેલી

પ્રીતમ ખ્યારી નાચુકનારી —મીડી૦

મુમતાજ-સખીઓ—ગાયન ૧૩

સ-મદ્ ભરી અલી રસવેલી તું રમીશ પ્રીતમ સંગે

કરધરી કંથનો હોંશે તું રમીશ વિધવિધ રંગે

મુ-બવો બવો દુરથાઓ ના સતાવો શરમાવો

મીડાં મીડાં છે મનના ભાવો કંઈ નવીન પ્રેમ પ્રગટાવો

સ-અલી રસ બીની મદંધેલી તારા ઉરમાં આનંદ હેલી

મુ-ભોળીનારી ગઢ હારી રીત તારી નહિ સારી

સ-શરીર સ્વાંગ ધરજે પતિને ચરણે

મંજુલનારી રહો સ્વામી શરણે —મદ્

મુમતાજ-ખુરમ— ગાયન ૧૪

મુ-ચુડામણી નયણના ભાણ

દિલડું દિપાવળે હોરાજ

કુલડાં સખી અંતરહ્રદાણ

મધુરી મહેકાવળે હોરાજ —ચુડામણી૦

મનના મંડપમાં પધરાવું

તનવાડીના ભોગ ધરાવું

સીંધુ સમ હૃદયે ખીંડુ સમ

ગણી લેળે હોરાજ —ચુડામણી૦

ખુ-મવરણની તું છે સહકારી

પરવશ તેં કીધી મનોહારી

સુ-સ્નેહ જીના આ સ્નેહ મુમનને

શોભાવજો હોરાજ — ચુડામણી

ગુરજહાન— ગાયન ૧૫

પોટો પોટો મારા પ્રીતમ ખ્યારા મનડુ હરનારા

કામજુગારા—પોટો

સેવા બજાવું પ્રભુ તુલ્ય માગી. તનમન નાંખુ એવારી.

પુખ્તોની માળા પહેરાવી રસીલાને સ્વામી દ્યો સેવા સ્વીકારી

મારા યૌવનના શણગાર. મારા હૃદયના આધારરે—પો

બડકણ-મકરંદ— ગાયન ૧૬

બ-ચાલો લટકે લટકાળી વહાલી અંઝરવાળી

પટ ધુંધતો ખોટો ચટકાળી —ચાલો

મ-જવો ના સતાવો મને આમ મારી હરાયે હામ

બ-સમજ હવે સજ્જ પરી તારો હું શુદ્ધામ

હું છું તારો શુદ્ધામ

મ-કેડો છોટો સુંદર શ્યામ મારા દીવના આરામ—ચાલો

બડકણ-બનારસી } —ગાયન ૧૭

મદનીકા-મકરંદ

સર્વે—અરે ઓ ગમાર તને છે ધીક્કાર

ચલી મને ફાજ લઈ દ્યો આતાજ

બ—હાય હાય આ તે કયા જનમનાં પાપ

હવે છોડો મારી નાંખો મારા બાપ —અરે

બના—કુંદન જાણ્યું તું. મન હરખાણ્યું

તું નીકળ્યું કથીર. સુરખ સરદાર

સર્વે—ચાલો જઈ ભોગ આપો મહાકાળીને આજ—અરે

મકરંદ-મદનીકા— ગાયન ૧૮

છોટો ફેશનના છંદ કુચ્છદો બીનંતી સુણી અમારી

એવા કપડાથી થઈ રહી છે હીંદ દેશની ખવારી

ફેશનના શણગાર તણને મહાલો જાડાં વચ્ચે સજીને
 પકૂ પાઉંકરને સેંટલ વડેર વસ્તુ એ દુઃખકારીરે
 છે.ડો ફેશન પ્રીયથારી —છોડો૨
 એ ફેશન તો લીખ મંજાવે પેશા ખુટતા ગરીબી લાવે
 વિલાસ વેશવ મોહ તણને સાફું છવન ગાળોરે
 એ હિંદ તણાં નરનારી —છોડો૦

(નાચ)

બીજે ચાંક સમાપ્ત.

અંક ૩ નો

સુમતાજ— ગાયન ૧૯

વેગે આવો રસીલા તમ વીણ મન અકળાયે
 મન મોહન દુઃખ ન સહેવાયે —વેગે
 એન છગરને ઘડી નવ પડતું
 એક બીંદુ નથી શાંતીતું મળતું
 પ્રાણથી પ્યારા પ્રીતમ મારા વાર કરો ન મન મુંઝાયે—વેગે

સુમતાજ-પુરમ— ગાયન ૨૦

સુમ—છોટો નવરસીયા છોગાળા શીરતાજ
 જાઓ જાઓ આમ ન સતાવો
 છેલ છપીલા રંગીક શીરોમણી રાજ —છોટો
 પુર—પ્રેમદા પ્રીતી જોધ તારી
 જાન સાનને શુંદી વિસારી
 સુમ—ભરમાવી ભોળી ભામાને
 અલખેલા તમે આજ —છોટો

ખડુકજી-ખનારસી } —ગાયન ૨૧
 મકરંદ-મદનીકા }

સર્વે—ગાઓ આનંદે અપાર ખોલો જયજયકાર
 સુધર્યો તમારો આજથી આ સંસાર
 ખડુ—મારા દિલના આરામ તારો આજથી ગુલામ
 ખના—જાવો જાવો સતાવો મને શું આમ
 દોરસ

સર્વે—જે ઘરમાં સાચો પ્યાર ત્યાં હૈંમેશા સુખશાંતી
 સુખી જોડું તેતું રહે નહિ એની ખાંતી
 નારી પ્રેમી છે જેની સુખી ઉંમર છે એની

ખડુ—ઓ વહાલી

ખના—ઓ વહાલા છું તારી

—જે

નુરજહાન—

ગાયન ૨૨

કોઈ નહિ સ્વતંત્ર જગતમાં
 પરતંત્ર છે દુનિયા સારી
 જેવું કરશે તેવું લાશે
 કર્મ ગતી અતી છે ન્યારી —કોઈ૦
 સાહસનું પરીણામ અરે આ
 સહી રહી છું શીર પરે
 ઘડી પલકની મુજ નવ પડતી
 શી ગતી થાશે રે મારી —કોઈ૦
 વિકટ સમય આ વ્યતીત થાયે
 કોઈ જન્મની રહી ખામી
 ઉગારે હવે દિન દયાળુ
 આશા મને એક તારી —કોઈ૦

જેતિપશાસ્ત્રનું સંપૂર્ણ જ્ઞાન આપનાર

-ઉત્તમ ગ્રંથ-

જેતિપ રહસ્ય

કી. રૂ. ૪-૦-૦

અત્યાર સુધી દેશ નેમજ વિદેશનાં પશ્ચિમ
થએલા જેતિપ શાસ્ત્રનાં સવળાં પુસ્તકાનું
દોહન કરી આ ગ્રંથ લખવામા આવેલો
હોવાથી જેતિપશાસ્ત્રની સંઘર્ષા મહત્તા
મળવાનું આ એક ઉત્તમ સાધન છે.

મળવાનું હેઠાનું:—

જેઠાલાલ હરજોવિદ જોશી

શ્રી આર્ચામસ જેતિપસય

કપડવંજ

જલંદર ખેડા.

